
ТІЛЕСНИЙ, ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ТА ОСОБИСТІСНИЙ РІВНІ ЛЮДИНИ В ПРОЗІ АНДРІЯ ПЛАТОНОВА (ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНЕ ПРОЧИТАННЯ)

УДК 141.319.8:821.161.1

Бороденко О. В. (Vorodenko O. V.)

Національний університет кораблебудування імені адмірала С.О. Макарова

Проаналізовано осмислення людського буття як цілісної багаторівневої єдності у А. Платонова. Розкрито зміст філософської символіки в контексті філософсько-антропологічної проблематики А. Платонова.

***Ключові слова:** рівні людського буття (тілесний, екзистенційний, особистісний), розрив, тілесність, особистість, духовність.*

Peculiarities of the investigation of the philosophical anthropologic problems in Andrei Platonov's works. Problem of bodility like the part of writer's philosophical anthropologic problems have been investigated. The analysis of the philosophical anthropologic aspects of personality forming and problems of spirituality and human predestination in Andrei Platonov's works.

***Key words:** levels of human being (bodility, existential, personality levels), integrity of human being, breach, bodility, personality, spirituality.*

Проза А. Платонова потребує філософсько-антропологічного осмислення, оскільки ідеї письменника, висунуті в художньо-символічній формі, містять глибокий філософський зміст, є актуальними. Актуальність проблеми пояснюється відсутністю цілісної загальноприйнятої концепції людського буття, осмисленням у сучасній філософії проблем деантропологізації, втрати людиною сенсу власного існування.

Важливою проблемою, що порушує А.Платонов, є проблема досягнення людиною істини [1]. Герої його творів (Хома Пухов, Копенкін, Пашинцев, Воцев, Дванов та інші) блукають у пошуках істини [2]. Вони володіють таємним переконанням, що істину неможливо здобути лише через знання або вказівки

влади. Такий погляд героїв А. Платонова та самого письменника є досить актуальним для сучасної філософсько-антропологічної рефлексії.

Важливою для А. Платонова проблемою була *проблема досягнення цілісності*. Життя людини осмислюється як найвища цінність, що сполучена з істиною. Життя у своїй єдності є також цілісний внутрішньо закономірний процес, що поділяється умовно на окремі етапи. Для кожного з етапів притаманний свій, власний прорив до Істини та духовне наповнення.

Творчий пошук Платонова – це шлях від сприйняття людини як істоти панівної у світі до осмислення людини як істоти трагічної, що болісно шукає шляхів повернення до цілісності [3, 183].

Дослідники платонівської творчості вказують на існування "ідеї життя" у письменника, на формування якої найбільший вплив мала концепція, викладена у "Філософії спільної справи" Миколи Федорова (осмислення життя як єдиного процесу, що протиставляється смерті – "одвічному ворогові людини"; людина виступає "розпорядником" та "регулятором" всіх життєтворчих процесів земного та космічного характеру; "патрофікація" як повернення існування батькам, відновлення цілісності людства у просторі й часі). На формування поглядів А. Платонова з даної проблематики також вплинули філософські концепції А. Бергсона (динамічний характер життєвих проявів; єдність та цілеспрямованість життя; поєднання "духовного" та "матеріального" у життєвих явищах) [4; 5]; В. Вернадського (життя людини як невід'ємна складова всеохоплюючого життєвого процесу); К. Ціолковського (людина як "космічна істота"; поширення життєвого світу людини на космічний простір).

В творах письменника міститься осмислення проблеми поєднання "тілесного" та "душевного" в людині у межах єдиного тілесно-душевно-духовного континуума. У Андрія Платонова "душа" осмислюється як цілісність, що поєднує раціональну та почуттєву сфери. Отже, "душа" є невід'ємною частиною тілесного, оскільки існує в контексті психосоматичних проявів. А. Платонов, запозичивши визначальні положення "Філософії спільної справи" Миколи Федорова, творчо переосмислив їх на засадах матеріалістичної філософії. У раннього А. Платонова "душевне" в людині замінюється сферою

абсолютизованої раціональності. У творах наступного періоду переважає своєрідний "кордоцентризм". На зміну абсолютизації раціональної сфери приходять абсолютизація "сфери серця" (почуттєвої сфери). Почуттєва основа самовияву людини стає у А. Платонова основою комунікативної діяльності та підґрунтям утворення нової утопічної спільноти. Так, у романі "Чевенгур", що має підзаголовок "Подорож із відкритим серцем", будівники Чевенгура роблять почуття (позитивні й негативні) основою соціокультурної взаємодії. Почуття братерської любові та щирості покликані формувати нове суспільство як спільноту общинного типу, а почуття неприязні та ворожості до старого штовхають людину Чевенгура на вбивство (розстріл "чевенгурської буржуазії") [6, 231]. А. Платонов переосмислює окремі положення філософії Г. Сковороди та "філософії серця" П. Юркевича. "Душа" в філософії Платонова нагадує "душевне серце" Григорія Сковороди, що виступає в українського філософа як справжня сутність людини, "істинна людина". П. Юркевич наполягав на врівноваженні "серця" (почуттєво-емоційної сфери) та "голови" (розумової сфери тілесності) як "найважливіших сил розвитку людського духу" [7].

Символічний характер має т.зв. "синдром Вощева". Вощев, що має пристрасть до збирання різних камінців, коріння, дрібних предметів; Захар Павлович, який цікавиться різними механізмами та пристроями, втілюють гілозоїстичні погляди письменника. Прояви інтересу до "мертвих предметів" виступають як спроби "олюднення світу", як пошук "речовини існування" через віднаходження духовного в матеріальному. "Синдром Вощева" передає трансперсональний досвід людини, у якому людина розширює індивідуальний світ до крайніх меж, ототожнюючи власне життя з життям як космічним явищем.

У романі "Чевенгур" налагоджується "*сонячна система життя*", коли "за всіх і для кожного працювало одне-єдине сонце, проголошене в Чевенгурі всесвітнім пролетарем" [6, 216-217]. Ідея віднайдення життєвої енергії у сонячному світлі захоплювала молодого Платонова (статті "Світло та соціалізм", 1922; "Боротьба з пустелею", 1924; опов. "Нашадки Сонця", 1922): "Земля повинна бути незайманою, а все розмаїте життя людства нехай іде повністю за рахунок Сонця". У повісті "Ефірний тракт": "Сонце квапилось працювати, люди

сміялись від надлишку сили, були жадібними у праці та коханні. Усім їх забезпечувало сонце над головою..."

Література

1. *Бороденко О.В.* Символотворчий аспект тілесності в творчості Андрія Платонова / О. В. Бороденко // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – Київ, 2008. – Вип. 14. – С. 267-274.
2. *Геллер М.* Андрей Платонов в поисках счастья / М. Геллер – М.: МИК, 1999. – 432с.
3. *Семенова С. Г.* «Идея жизни» у Андрея Платонова / С. Г. Семенова // Москва. – 1988. – №3. – С. 180-189.
4. *Баршт К. А.* Истина в круглом и жидком виде. Анри Бергсон в «Котловане» Андрея Платонова / К. А.Баршт //Вопросы философии. – 2007. – №4. – С. 144-157.
5. *Баршт К. А.* Мнемоническая вечность Андрея Платонова / К. А.Баршт //Вопросы философии. – 2008. – №1. – С. 90-108.
6. *Платонов А. П.* Чевенгур / Андрей Платонов – М.: Высшая школа, 1991. – 654с.
7. *Юркевич П. Д.* Сердце и его значение в духовной жизни человека по учению слова Божия / П. Д. Юркевич // Философские произведения. – М.: Правда, 1990. – С. 69-103.